

1906 márc. 18

A szlovák munkássajtó beszámolója az 1906. márc. 18-án Pozsonyban tartott II. (rendkívüli) szlovák szociáldemokrata kongresszusról¹

Már szombaton este összegyűlt Pozsonyban a meghívott küldöttek többsége és ez lehetővé tette, hogy már ezen az estén előértekezletet tartsanak, melyen mind Buchinger elvtárs, a magyar párt központi vezetőségének képviselője, mint pedig a cseh-szláv szociáldemokrata párt képviselője, szeretett drága Nemece elvtársunk is részt vett. Az értekezlet célja az volt, hogy meggyorsítsa a kongresszus tárgyalásait, ami általában sikerült is.

Vasárnap a reggeli vonatokkal megérkeztek a többi küldöttek is és így megkezdődhetett a tulajdonképpeni kongresszus.

Lehocky elvtárs 10 óra körül a végrehajtó bizottság nevében megnyitotta a kongresszust, és az elnökség tagjaiul Stastny (Pest) és Jamriska (Bécs) elvtársakat, jegyzőül Prikopa elvtársat (Pozsony) javasolja, akiket egyhangúlag elfogadtak. Egyidejűleg bejelenti, hogy ki és mely helység képviselőjében van jelen. Pestről 5, Bécsből 3, Pozsonyból 4, Malackáról 2, Szeredről 2, Frastakról 1, Trenčséből 1, Zsolnáról 1, Liptószentmiklósról 2, Miaváról 2, Szenicéről 1, Čhtelnicéről 1 és Breznóbányáról 1 küldött jelent meg. Ezenkívül képviseltették magukat a magyarországi szociáldemokrata párt Buchinger és Fisák, valamint a cseh-szláv szociáldemokrata párt Nemece és Kudla elvtársak által. A magyar elvtársaknak a kongresszus iránti nagy érdeklődését az is bizonyította, hogy a faipari és az építőipari munkások szövetségének központi vezetősége is képviseltette magát.

Stastny elnök elvtárs szárnyaló beszéddel megnyitotta a kongresszust, bejelentette az ismert napirendet, majd átadta a szót Buchinger elvtársnak, aki a magyarországi szociáldemokrata párt nevében üdvözli a kongresszust és örömeinek ad kifejezést, hogy a legelnyomottabb munkásság, a szlovák, szintén kezd már szervezkedni. Magyarországon azonban nemzetiségekre tagozottan nem lehet harcolni. Van egységes szociáldemokrata pártunk, mely erős és harcra képes, amelynek keretében minden magyarországi nemzetiség megtalálja helyét. És ezért, ha bármit is ki akarunk vívni a szlovák munkásság számára, ehhez kell csatlakoznotok. Remélem (— mondotta —), hogy megegyezésre jutunk.

Nemece elvtárs a cseh-szláv szociáldemokrata munkáspárt üdvözlését tolmácsolja. (Viharos éljenzés). Esztendeje — mondotta — nagy örömünkre önálló pártot alakítottatok. De a ti egy esztendő önállóságotok megmutatta gyengeségeket is, kivált attól a pillanattól kezdve, hogy támogatásért fordultatok magyar elvtársaitokhoz. Azonban politikai okokból szükséges, hogy megegyezetek a magyar elvtársakkal. Magyarország minden népének proletariátusa nagy harcok előtt áll, melynek győzelmes befejezése elkerülhetetlen következményként meghozza számotokra a nemzetiségi önállóságot. A szervezkedéshez, amelyhez anyagi eszközökre van szükség, valamint az alkalmas és független agitációs erőknél támaszukat az (eddiginél) erősebb szervezetségben kell megtalálniok.

Ezután Lehocky elvtárs még felolvasta a Turócszentmártonból érkezett következő szövegű levelet:

„A szlovák szociáldemokrata párt tisztelt kongresszusának *Pozsonyban*.

Mi alulírottak szintén részt kértünk e nehéz feladatból és lassan elkezdtünk szociáldemokrata szellemben szervezkedni.

Feladatunknak tekintjük a tudomány és a művészet ápolását, a szlovák munkások érdekeinek és jogainak védelmét, hogy felkeltsük szunnyadó öntudatunkat és tudomására hozzuk a világnak,

¹ A közlemény eredeti címe és lelőhelye: *Zpráva so sjazdu. Zpráva so sjazdu slovenských sociálnich demokratov Uhorska konaného 18. marca b. r. v Prešporoku* — Jelentés a kongresszusról. Beszámoló a magyarországi szlovák szociáldemokraták f. évi márc. 18-án Pozsonyban tartott kongresszusáról. *Slov. Rob. Noviny* 1906. ápr. 1; 4. sz.

hogy élünk és nem satnyultunk el annyira, mint ezt rólunk más szociáldemokrata alapon szervezett nemzetek elképzelik. A mi kezdeti munkánk nehéz, de annál nagyobb megfontolást kívánó feladat, mert kijelenthetjük, hogy nemcsak a politikai elnyomás nehezedik reánk, hanem öntelt értelmiségi társadalmunk részéről is állandó támadások érnek minket. Szomorú rámutatnunk arra, hogy olyan elkülönülés és önzés uralkodik a mi kis városunkban, ahol a lakosságot úgy ismerjük, mint a tenyerünket, mintha itt csupán milliomosok és munkások élének. De ez a mi panaszunk — tisztelet a kivételnek — inkább a mi öntelt értelmiségi ifjúságunkra vonatkozik, amely, ha ezzel a zöld, még éretlen magatartásával felhagyna, beláthatná, hogy mi mint munkások társadalmilag és nemzeti tekintetben egyaránt dolgozók vagyunk és ugyanazon a téren egyenrangú munkát végzünk.

A szlovák szociáldemokraták mai pozsonyi kongresszusa alkalmából sajnálkozásunkat fejezzük ki, hogy személyesen nem vehetünk részt és kérjük, tolmácsolják a mi üdvözlésünket, a turócszentmártoni szlovák szociáldemokraták köszöntését is.

Éljen a szlovák és a magyarországi szociáldemokrata párt megegyezése!

Egy eszme zászlaja alatt egyesülve nem arathat felettünk könnyű győzelmet az ellenség, bármennyire is akar, amikor mi még csak erőket gyűjtünk.

Tehát egyesült erővel előre, így érünk hamarabb célt és nem a céltalan elkülönüléssel.

A szlovák és a magyar munkás mindketten munkások. Dolgozzunk tehát szívesen a közös eredményért.

Ebből a közös eredményből mi is ki akarjuk venni részünket barátainkkal együtt és mi is együtt akarunk működni veletek.

Ezzel a baráti üdvözléssel abban a reményben köszöntünk benneteket, hogy a jövőben mind anyagilag, mind erkölcsileg támogatást nyújthatunk.

A mártoni szabad szervezet nevében
Ursini Pál

A levelet „Éljenek a mártoniak” felkiáltással tudomásul vették, Fisák elvtárs (Pest) hangsúlyozta, hogy Nemeč elvtárs beszéde és a felolvasott levél elegendő indok a magyar párttal való megegyezésre.

Ezután áttértek a napirendre.

Lehocky elvtárs kéri, hogy a küldöttek nyíltan mondják meg véleményüket arra az ügyre vonatkozólag, amelyeknek megoldása érdekében itt egybegyűltek. Az egész ügy világos egyébként: nincsenek szervezeteink, sem eszközeink és nem vagyunk abban a helyzetben, hogy ilyeneket önállóan létesíthessünk. Hiszen tudjuk, hogy milyen országban élünk. Politikai szervezeteknek politikai (választói) jog nélkül amúgy sincs nagy jelentőségük, és így legalább nem zaklatják őket a kormány és a hatóságok részéről. Mindaz, ami ezen a vonalon a mi szlovák városkánkban történik, csupán titokban végzett munka, amivel nem jutunk messzire. Ami (pedig) a szakszervezeteket illeti, ezek teljesen magyar elvtársaink kezében vannak és nekünk, mármint nekünk szlovákoknak csak akkor lesz ide szabad bejárásunk, csak akkor tudunk ezek révén a mi szlovák sajtónk és a mi szlovák propagandánk érdekében valamit is tenni, ha felhagyunk azzal a törekvéssel, hogy önálló párt legyünk és csatlakozunk Magyarországhoz egységes szociáldemokrata pártjához. Ha most egyesülünk is a magyar szociáldemokrata párttal, ez a szerződés nem örökérvényű. Ha a viszonyok megkívánják és egyébként is lehetővé teszik, ez ügyben mindenkor szabad kezünk lesz. Önálló szlovák szakszervezetekre gondolni Magyarországon merő képzelgés lenne. Mindamellett a magyar elvtársak egészen természetesnek tartják, hogy a szlovákoknak országos végrehajtó bizottságuk legyen, melynek illetékessége széles körű és szabad lesz. A szónok kéri, hogy a kongresszus barátságos szellemben foglalkozzék ezzel az ügygel és ennek megfelelő határozatot hozzon.

Šušavec elvtárs (Pest) egyetért az egységes párthoz való átmeneti csatlakozással. Mihelyt azonban a magyar elvtársak mostohán és nem szocialista módon bánnak velünk, mint ahogy ezt már nemegyszer megtették, ismét tudjuk majd a mi szlovák kötelességünket. Szintén azon a véleményen van, hogy nem kötünk örökre szóló szerződést.

Pajger elvtárs (Bécs) arról beszél, hogy a mi tavalyi önállóságunkat is kizárólag a magyar elvtársak idézték elő irántunk tanúsított közömbösségükkel.

Sloboda elvtárs (Pest): Engem négyszáz elvtársam azzal bízott meg, hogy itt a mi önállóságunkat védelmezzem. A vita azonban meggyőzött az egyesülés szükségéről. Hozzájárulásomat adom ehhez és remélem, hogy módomban leszek meggyőzőn elvtársaimat is. Ha azonban a magyar párt nem tartja be ígéretét, tudjuk mi a kötelességünk. Ami pedig a pesti építőipari munkások körében folyó tevékenységet illeti, örömmel említem, hogy hét hónap alatt 2225 bélyeget vettünk át pártadó megváltásának céljára.

Garaj elvtárs (Liptószentmiklós) válaszolja a helyi munkásság körében uralkodó viszonyokat. Az (itteni) szervezetnek azonban meg kell javítani munkáját. Ehhez erőink összefogása, szlovák sajtónk megerősítése és ennek révén agitációnk kiszélesítése szükséges. Mindaddig nem ismertük fel a választójog jelentőségét, míg a „Robotnické Noviny”-ban,² mely szervezkedésünkben oly nagy szolgálatot tesz nekünk, nem olvastunk erről. Helyesnek tartja a magyarokkal való megegyezést.

Prikopa elvtárs (Pozsony) úgy véli, hogy mi szlovákok nem tudunk olyan könnyen önálló pártot alapítani, mint a cseh elvtársak. már csak azért sem, mert Magyarország nem oszlik olyan önálló területekre, mint Ausztria.

Ekkor Stastny elnök délután fél 2 óráig felfüggeszti az ülést.

Délután

A tárgyalást 2 óraker folytatják. Mielőtt azonban a kijelölt szónokok felszóltak volna, Lehocky elvtárs előterjeszti a következő határozatot és kéri ennek elfogadását.

„A szlovák szociáldemokrata párt Pozsonyban 1905. március 18-án tartott kongresszusa — tekintettel a magyarországi proletariátus küszöbönálló nagy küzdelmére, a magyarországi szociáldemokrata párt képviselőjével egyetértésben, a Pozsonyban 1905. jún 11-én és 12-én tartott kongresszusi döntések és határozatok helyett — a következőkben állapodott meg:

I. A szociáldemokrata érzelmű szlovák munkások elismerik a magyarországi szociáldemokrata párt programját és a szervezeti szabályzatát.

II. A szlovák munkásoknak a szak- és politikai szervezetekben való egyesítésének elősegítése érdekében felállítják az országos szlovák végrehajtó bizottságot, amely minden akcióját illetőleg jogosult az országos központ anyagi és erkölcsi támogatására.

III. A szlovák országos végrehajtó bizottságnak a párt kongresszusain³ felszólalási joga van.

IV. A szlovák végrehajtó bizottság és a szakszervezetek közötti kapcsolatot szabadon választott bizalmiak tartják fenn.

Zimák elvtárs (Pest): Bár ma már eleget beszéltünk a magyar elvtársak velünk szemben tanúsított magatartásáról, mégis jó csomó ügyről lett volna még mondanivalóm. Most azonban ezekről ne essék több szó. Bennünket pestieket a szlovák párt önállóságának védelmével bíztak meg, de úgy vélem, nem vagyunk értelmetlen szavazó gépek. Mindenekelőtt azért jöttünk össze, hogy előbb tanácskozzunk, majd határozzunk. Az adott tények és körülményeink azonban arra készítetnek bennünket, hogy csatlakozzunk a magyar párthoz. Ezért úgy gondolom, hogy az előterjesztett javaslatot már azért is elfogadhatjuk, mert számunkra továbbra is bizonyos önkormányzatot és az agitáció terén szabad kezet biztosít. És hogy (ez) minél biztosabb legyen, javasolnám, hogy a jövő pártkongresszus a nemzetiségekkel kapcsolatban módosításokat eszközöljön a szervezeti szabályzatban.

Lisicky elvtárs (Liptószentmiklós) védelmébe veszi a magyar pártot, mely oly sokat tett a szlovákokért (de ezt neki senki sem akarja elhinni) és hibáztatja a szlovák pártot, hogy az mindeddig semmit sem csinált. Mi (— mondotta —) Miklóson nem is tudtunk rólatok, nem is tudtuk, hogy léteztek és ezért magyar elvtársainkhoz fordultunk, akik nyomban elküldötték hozzánk Fisák elvtársat

² Pontosabban: a „Slovenske Robotnicke Noviny (Szlovák Munkás Újság”) -ban.

³ Értsd: a magyarországi szociáldemokrata párt országos kongresszusain.

Pestről, akinek segítségével megalakítottuk a bér munkások csoportját és az utóbbi időben politikai szervezetünket is. Kívánom, hogy szívvel-lélekkel⁴ csatlakozzunk a magyar párthoz, mert csak az biztosítja előrehaladásunkat.

Zverec elvtárs (Trencsén) helyteleníti⁵ az előtte szóló kijelentéseit és azt állítja, hogy a szlovák végrehajtó bizottság a fennállása óta eltelt rövid időben elég sokat tett. Annak pedig, hogy nem tett és végezhetett többet, a magyar elvtársak az okai, mert megkötötték kezét és nem nyújtottak számára semmilyen segítséget.

Miután a bejelentett felszólalók jegyzékén nem szerepeltek többen, Jamriska elvtárs kéri, hogy még egyszer olvassák fel a határozatot, majd pedig ejtsék meg a választást.

A határozatot felolvassák és egyhangúlag elfogadják.

A határozat elfogadása után Lehocky elvtárs bejelenti, hogy a jelenlegi végrehajtó bizottság megbízása lejárt. Öttagú végrehajtó és háromtagú ellenőrző bizottság megválasztását javasolja.

Mielőtt azonban megejtették volna a választást, vita támadt a végrehajtó bizottság székhelye körül. Spisák elvtárs azon nézetten volt, hogy a végrehajtó bizottság székhelye Budapesten legyen. Zverec, Nemeč, Černák és Lehocky elvtársak kimutatják a pozsonyi központ gyakorlati jelentőségét. Azután Spisák elvtárs is megbarátkozik a gondolattal. A végrehajtó bizottságba Štefan Prikopa, Desider Kováčič, Ferdinand Benda, Anton Trochta és Emanuel Lehocky elvtársakat, az ellenőrző bizottságba Stefan Hodúlt (Miava), Jan Kopajt (Frašták), és Jozef Pajgert (Bécs) választották.

Ezzel a napirend első és fő pontját kimerítették. Áttértek az egyéb ügyek tárgyalására.

Zimák elvtárs javaslatára elhatározták a következőket:

„A szlovák szociáldemokraták rendkívüli kongresszusa kéri, hogy a magyarországi szociáldemokrata párt kongresszusa módosítást eszközöljön a szervezeti szabályzaton a magyarországi nemzeti szervezeteink szükségleteinek figyelembe vételével.”

Buchinger elvtárs a módosításokra vonatkozólag konkrét javaslatokat kért.

Az ügyet átadták a végrehajtó bizottságnak.

Pajger elvtárs ismét felemeli a szavát az ellen a szemrehányás ellen, hogy a végrehajtó bizottság nem tett volna eleget kötelességének. Állítja, hogy mindent megtett, ami csak módjában állott.

Várnai elvtárs rövid jelentést tesz Zsolnáról és az ottani szervezet működéséről, amely lassan a vidékre is kiterjed. Ennek (fejlesztése) azonban csak akkor válik lehetővé, ha a jövőben nemcsak a magyar, mint eddig tették, hanem a szlovák nyelvű agitációt is bevezetik.

Čaderna elvtárs (Breznóbánya) a breznói munkások nevében megköszöni a segítséget és pártfogást, mellyel mind ez ideig irányukban viseltettek és kéri, nyújtsák ezt a jövőben is. Reméli, hogy megfelelő előmunkálat után, mely egyelőre csak a sajtó útján lehetséges, sikerül majd a Breznó környéki rabokat⁶ is bekapcsolni és a szervezetben megtartani.

Mivel most már senki sem jelentkezett szólásra, Nemeč elvtárs elmondotta záróbeszédét:

Tisztelt elvtársak! Elértünk a kongresszusunk befejezéséhez. Azt a benyomást keltitek bennem, mintha akaratok ellenére tettetek volna valamit. Valóban kellemetlen és keserű ez ügy. Teljes mértékben együtt érzek veletek. De ami nem életképes, nem maradhat életben, tehát el kell viselnünk ezt. Ti minden tekintetben gyengék vagytok, és ezért nem tudtok nagyobb munkát végezni. Meg kell azonban becsülni ezt az apró munkát is és így lassan kiépítitek erős szervezeteket, amelyet azután mindenkinek méltányolnia kell, ahogyan bennünket ma Csehországban és Ausztriában egyaránt elismernek. Komoly idők előtt állunk. Az Oroszországban támadt zsarátnok lángjai átcsaptak hozzánk Ausztriába és lehetetlen, hogy el ne érjenek hozzátok is. Lássatok azonban derekasan munkához. Világosítsátok fel népeteket, amely [ma még] csak búcsúkra jár. Magyarországon nem lesz jog [rend] mindaddig, amíg az együttélő nemzetiségek proletariátusai ki nem vívják. Ha így teljesítitek kötelességeket, meglátjátok, hogy a jövő kongresszuson nagyobb eredményt mutattok fel. (Viharos éljenzés).

⁴ Szó szerint: teljesen.

⁵ Szó szerint: visszautasítja.

⁶ Értsd: a breznói állami üzemek munkásait.

Ezután Jamriška elnök elvtárs rövid beszédben kéri az elvtársakat, hogy ha visszatérnek otthonukba, családi körükbe, ne feledkezzenek meg kötelességükről. Megköszöni a küldöttek fáradozását és kitartó munkáját, valamint Nemeč elvtárs segítségét. Ezzel 4 órakor berekeszti a kongresszust, a küldöttek pedig eléneklik a „Munka dalát”.

70

A koalíciós kormány programjának képviselőházi vitája

A

1906 máj. 29

Wekerle Sándor miniszterelnök programadó beszédének nemzetiségi vonatkozásai, a koalíciós kormányzat bemutatkozásakor

(Részletek)

Képv. Napló, 1906, I — II 31., és 33. l.

... A közoktatásügyi politika terén (*Halljuk!*) az erkölcsi és művelődési szempontokon kívül a nemzeti szempontnak érvényesítése képezendi sarkkövét politikánknak. (*Élénk helyeslés, éljenzés és taps.*) Nem azt értjük ez alatt, t. ház, hogy mellőzni kívánjuk azon történelmi jogosultságuknál és hivatottságuknál fogva jogosult társadalmi tényezőket, jelesül az egyházakat és községeket, vagy mintha háttérbe kívánnók szorítani ezek közreműködését; sőt ellenkezőleg, az a meggyőződés vezérel bennünket, hogy az állami oktatásnak ott, ahol szükséges, érvényesítése mellett ezeknek a tényezőknek közrehatását multhatatlanul igénybe kell vennünk továbbra is, tanügyünk erkölcsi alapjainak és művelődésünk fejlesztésének biztosítása érdekében. Olyan értelmet sem kívánok beszédemnek adni, mintha a kormány javaslatai a nem magyarul beszélő polgártársaink kulturális fejlődésének és oktatási szabadságának útját kívánják állani, hanem olyan értelmet, hogy az oktatás minden fokozatán a tan- és nevelőintézetek bármely kategóriájában jusson kifejezésre a magyar állameszme, a magyar állam nemzeti jellegének eszméje. (*Hosszan tartó lelkes éljenzés és taps.*) Ezeknek a céloknak érvényesítése végett...

Egy hang (a középben): Mi lesz a nemzetiségi törvénnyel? (*Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Meg fogjuk változtatni!*)

Wekerle Sándor miniszterelnök: ... Ezeknek a céloknak érvényesítése végett úgy a közigazgatási, mint a törvényhozási reformok terén nagyobb súlyt kell fektetnünk a tanfelügyelet behatóbbá tételére, (*Élénk helyeslés és éljenzés.*) a gyakorlati oktatásra, a tudásnak erőszakolása helyett az erkölcsi, jellemfejlesztési szempontokra, a testi nevelésre, (*Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés.*) az értelem fejlesztésére és a jellemképzésre, szóval: az embernek mint egésznek összhangzó művelésére; (*Élénk helyeslés és éljenzés.*) a gyakorlati irányra, elkezdve a mezőgazdasági iskoláktól fel a műegyetemig, a vidéki kulturális központoknak rendszeresítésére, fejlesztésére, és megerősítésére, egyáltalán egész közoktatásunknak a gyakorlati élettel és a nemzeti követelményekkel való helyes összhangba hozatalára. (*Élénk helyeslés és éljenzés.*) ...

... Most még Horvátországgal való viszonyunkról kell megemlékezni. (*Halljuk! Halljuk!*) Azt hiszem, t. ház, azzal a pénzügyi egyezményvel, amelyet elfogadás végett a t. ház elé fogunk terjeszteni, helyesebben szólva, amelyet annak idején a regnikoláris bizottságok terjesztettek a t. ház elé s amelyre nézve a tárgyalások felvételét fogjuk ajánlani, azt hiszem, ezzel a pénzügyi egyezmény-